

Roman Lewicki
Polsko-rosyjski słownik nazw własnych
Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej,
Lublin 2008, ss. 222

Z prawdziwym zainteresowaniem i entuzjazmem przystąpiłam do lektury *Polsko-rosyjskiego słownika nazw własnych*, będącego niewątpliwie długo oczekiwaną pozycją wśród prac leksykograficznych, obejmujących swym zakresem wyłącznie materiał z dziedziny onomastyki. Roman Lewicki, wybitny językoznawca, profesor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, przedmiotem opisu w ocenianym słowniku uczynił nazwy własne języka polskiego i ich rosyjskie odpowiedniki przekładowe, tj. wyrażenia języka rosyjskiego, za pomocą których tłumaczy się te nazwy na język rosyjski. Z charakterystycznej cechy nomina propria – ich bezpośredniego odniesienia do oznaczanego obiektu – wynika główna zasada omawianego dzieła: obiektami opisu są przede wszystkim nie poszczególne nazwiska i imiona w oderwaniu od noszących je ludzi, lecz personalia odniesione do konkretnych osób, nazywanych w obu językach w określony sposób. Analogicznie potraktowano w słowniku nazwy konkretnych miejsc.

Polsko-rosyjski słownik nazw własnych jest rekomendowany przez autora dla osób w różnym stopniu znających język rosyjski, w szczególności dla tłumaczy, studentów rusycystyki i osób uczących się języka rosyjskiego, jak również dla absolwentów tych kierunków, pragnących poszerzyć i zaktualizować swoje umiejętności.

Warto zaznaczyć, że grupa słownictwa omawiana w wymienionej w tytule publikacji była zaniedbywana przez autorów dotychczas wydawanych słowników przekładowych rosyjsko-polskich i polsko-rosyjskich. Nazwy własne były tam albo całkowicie pomijane, albo zajmowały mar-

ginalne miejsce w postaci dodatkowych wykazów alfabetycznych umieszczanych poza głównym korpusem pracy¹. Taka pozycja, zdaniem J. Mędelskiej i J. Wawrzyńczyka², stawiała tę nie mniej istotną warstwę leksyki w produkcji tekstów każdego języka naturalnego, niejako w opozycji do innych wyrazów obecnych w siatce haseł, kłopoty z przekładaniem której występują w nie mniejszym stopniu niż podczas tłumaczenia słownictwa pospolitego. Umieszczanie wyrazów na odrębnej liście powoduje ponadto utratę związków między nazwami własnymi i tworzonymi przez nie połączeniami wyrazowymi – wyrazy takie stanowią jedynie dodatek do słownika przekładowego, traktowane są inaczej niż hasła głównej części słownika, zwykle bardzo powierzchownie³. Z tradycją podziału wyrazów na ważniejsze, umieszczone w tekście głównym słownika i dodatkowe – układane w osobnych spisach na jego końcu – zrywa wydany po raz pierwszy w roku 1978 *Ilustrowany słownik rosyjsko-polski – polsko-rosyjski*⁴. Jednak absolutnym novum, jeśli chodzi o wielość nazw własnych, było pojawienie się na rynku księgarskim w roku 2004 *Wielkiego słownika rosyjsko-polskiego z kluczem polsko-rosyjskim* i rok później w 2005 – *Wielkiego słownika rosyjsko-polskiego* pod redakcją J. Wawrzyńczyka⁵, zawierającego około 70000 artykułów hasłowych w części pierwszej i 520000 w – drugiej. Obok wyrazów pospolitych, tradycyjnie włączanych do słowników dwujęzycznych, siatkę haseł w dość dużym stopniu wypełniają w nim chrematonimy, cała różnorodność antroponimów – imiona własne osób, nazwiska najważniejszych postaci ze świata polityki, kultury i nauki czasów współczesnych i historycznych, a także toponimy oraz skróty nazw instytucji i organizacji.

¹ Por. A. Mirowicz, I. Dulewiczowa, I. Grek-Pabisowa, I. Maryniakowa, *Wielki słownik rosyjsko-polski. T. 1–2*, Warszawa 1986 (Spis nazw geograficznych w t. 2 na s. 784–792); *Słownik rosyjsko-polski i polsko-rosyjski. Kompakt plus*, Wydawnictwo REA 2002, 1274 s. (Wykaz nazw geograficznych na s. 604–609 w części I rosyjsko-polskiej i 619–624 w części II polsko-rosyjskiej).

² J. Mędelska, J. Wawrzyńczyk, *Między oryginałem a przekładem. Rzecz o słownikach dwujęzycznych*, Kielce 1992.

³ Szerzej o statusie nazw własnych w słownikach przekładowych zob. J. Mędelska, J. Wawrzyńczyk, *op. cit.*, s. 30–31.

⁴ A. Bogusławski, *Ilustrowany słownik rosyjsko-polski – polsko-rosyjski*, t. 1–2, wyd. 3, Warszawa 1986. O zasadach doboru w nim materiału z dziedziny onomastyki zob. A. Bogusławski, *Dwujęzyczny słownik ogólny. Projekt instrukcji z komentarzem*, [w:] *Studia z polskiej leksykografii współczesnej*, Warszawa 1988 s. 21–22.

⁵ J. Wawrzyńczyk, *Wielki słownik rosyjsko-polski*, Warszawa 2004 i *Wielki słownik polsko-rosyjski*, Warszawa 2005.

Recenzowany *Polsko-rosyjski słownik nazw własnych*, jak czytamy w zamieszczonym również na okładce krótkim opisie jego zawartości, oparty na danych aktualnych korpusów tekstowych, podaje sposoby tłumaczenia na język rosyjski polskich nazw własnych, a także stałych połączeń z tymi nazwami oraz wyrazów pochodnych: przymiotników przez te nazwy motywowanych. W siatce haseł dla języka wejściowego R. Lewicki ujął najbardziej znane i najczęściej obecne we współczesnych tekstach polskich nazwy własne, z których znaczna większość ma stałe ekwiwalenty w języku rosyjskim – zostały one podane w odnośnych hasłach słownika. Za podstawę umieszczenia danego translatu w słowniku, przyjął autor, co najmniej dwukrotne zaświadczenie go w niezależnych od siebie oryginalnych współczesnych tekstach rosyjskich. Podawanie odpowiednika przy jednokrotnym tylko zaświadczeniu tekstowym jest przypadkiem wyjątkowym i opatrywane jest kwalifikatorem *rzadko*.

Omawiana praca zawiera około 5000 haseł ułożonych w ścisłym porządku alfabetycznym. Każde z haseł zawiera polską nazwę własną, związłą informację encyklopedyczną, identyfikującą daną nazwę i jej – jeden bądź więcej – rosyjski odpowiednik przekładowy. Siatka haseł obejmuje różne kategorie semantyczne nazw własnych: imiona i nazwiska znanych osób historycznych i współczesnych: pisarzy, muzyków, aktorów, reżyserów, tancerzy, malarzy, rzeźbiarzy, uczonych, polityków, wodzów, władców; imiona i nazwiska postaci literackich, postaci filmowych i bohaterów oper; nazwy geograficzne: państw, kontynentów, regionów, krain, miast i ich dzielnic, ulic, placów, budowli, mostów, nazwy akwenów wodnych, wysp, półwyspów i nazwy astronomiczne; wybrane imiona zwierząt; nazwy partii politycznych, organów władzy państwowej, organizacji politycznych i społecznych, nazwy uczelni i ich skróty; tytuły dzieł literackich, muzycznych, malarskich, filmów i seriali, gazet i czasopism; wybrane nazwy firm i marek handlowych.

W pracy, oprócz tekstu głównego, na który składają się artykuły hasłowe (s. 25–217), omówione zostały zasady opisu i budowa słownika (s. 7–12). Informacja zawarta w tej części pracy zapoznaje czytelnika z przedmiotem opisu, z celem i przeznaczeniem słownika, z siatką hasłową, ze strukturą hasła oraz z odpowiednikami rosyjskimi. Następnie podane są literatura przedmiotowa i materiały źródłowe wykorzystane przy powstawaniu tego dzieła leksykograficznego (s. 13). Wyczerpująco i przejrzysto przedstawione zostały wskazówki dla użytkowników (s. 14–21). Książkę kończą bardzo przydatne informacje, będące odpowiedziami na

postawione pytania, np.: Jak tłumaczyć nazwy własne, których nie ma w słowniku? Jak tłumaczyć nazwy mniej znane czy nowe? oraz tabela zawierająca zestaw reguł przekazywania polskich liter i połączeń literowych w rosyjskich wersjach nazw własnych przydatnych w tłumaczeniu doraźnym (s. 219–222).

Na uwagę zasługuje fakt, że wykorzystany w słowniku materiał umożliwi tłumaczowi efektywne postępowanie nawet wówczas, kiedy polski odpowiednik sprawia trudności translatorskie. Gdy translad nie ma bowiem stałego ekwiwalentu w języku wyjściowym, proponowany jest niekonwencjonalny sposób jego przetłumaczenia, np. Trójmiasto (*Gdańsk, Gdynia i Sopot*) *ø*: *opisowo* Гданьск, Гдыня и Сопот / *rzadko* Трѣхградье.

Recenzowany słownik stanowi niewątpliwie potrzebne, pożyteczne i jakże oczekiwane opracowanie leksykograficzne, odpowiadające na duże zapotrzebowanie w tym zakresie. Praca, będąca niezwykle bogatym źródłem materiału onimicznego, z pewnością znajdzie swoje zastosowanie jako podręcznik uniwersytecki na zajęciach z onomastyki, leksykografii oraz polsko-rosyjskiej translatoryki.

Monika Famielec
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
w Bydgoszczy